

РЕЦЕНЗІЯ

кандидата наук з державного управління, доцента

Кіцака Тараса Миколайовича

на дисертаційну роботу

Ющука Романа Васильовича

на тему «**Організаційно-правові засади партисипації в місцевому**

самоврядуванні України»,

подану на здобуття наукового ступеня доктора філософії
за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування»

Актуальність теми дисертаційної роботи

Сучасні трансформаційні процеси в українському суспільстві, зокрема курс на децентралізацію та європейську інтеграцію, актуалізують питання посилення участі громадян у прийнятті управлінських рішень на місцевому рівні. У цьому контексті партисипація в системі місцевого самоврядування постає не лише як інструмент демократизації, але й як необхідна умова забезпечення ефективного публічного управління. З огляду на виклики війни, відновлення територіальних громад і потребу в інституційному оновленні, питання формалізації та впровадження ефективних організаційно-правових механізмів громадської участі набуває особливої значущості.

Наука державного управління розглядає партисипацію як елемент відкритого врядування, який сприяє легітимізації управлінських рішень, підвищенню прозорості діяльності органів влади та формуванню довіри до публічних інституцій. У цьому контексті організаційно-правові засади партисипації виступають предметом системного аналізу, оскільки саме через належну нормативну регламентацію, інституційне забезпечення та процедурні механізми участі громадян можлива реальна реалізація принципів публічності, субсидіарності та партнерства в місцевому самоврядуванні.

Незважаючи на наявність базових законодавчих інструментів, таких як Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні», механізми громадських слухань, місцевих ініціатив, електронних петицій, спостерігається фрагментарність правового поля та обмежена практична імплементація норм партисипації. Це вимагає наукового переосмислення та удосконалення існуючої нормативно-правової бази з урахуванням новітніх європейських стандартів і потреб розвитку спроможних громад.

Таким чином, дослідження організаційно-правових засад партисипації в місцевому самоврядуванні України є вкрай актуальним для формування ефективної моделі взаємодії влади й громади. Це дозволяє забезпечити результативність управлінських рішень, сприяє соціальній згуртованості та формуванню активного громадянського суспільства.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх вірогідність

Висновки і рекомендації, наукові положення, сформульовані в дисертації, є достатньо обґрунтованими. Ступінь обґрунтованості сформульованих автором наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджуються всебічним аналізом значного переліку літературних джерел з досліджуваної теми, нормативно-правових актів. Дисертант використав достатню кількість сучасних загальнонаукових та спеціальних принципів, підходів, теорій, методів.

Зокрема у дисертаційному дослідженні застосовано сукупність загальнонаукових і спеціальних методів, що забезпечило комплексне вивчення теми та отримання обґрунтованих висновків. Методологічну основу становлять принципи й прийоми наукового аналізу, спрямовані на досягнення мети та реалізацію завдань дослідження. Використано історичний метод – для вивчення витоків та еволюції партисипації в місцевому самоврядуванні; аналітичний і теоретико-концептуальний – для осмислення теоретичних та правових аспектів теми; порівняльний – для узагальнення зарубіжного досвіду та оцінки перспектив для України; системний і структурно-функціональний – для аналізу організаційних і процесуальних складових участі громадян у самоврядуванні; метод аналогії – для формування міждисциплінарного категорійного апарату; абстрактно-логічний – для узагальнення результатів; прогностичний – для оцінки потенціалу партисипативних практик; процесний аналіз – для вивчення механізмів реалізації партисипації.

Розгляд та вирішення поставлених завдань дозволили дисертанту, у кінцевому підсумку, досягнути встановленої мети дослідження. Достовірність наукових положень підтверджується значною кількістю публікацій. Загалом представлені результати дослідження є цілком обґрунтованими та достовірними, здобувач кваліфіковано підсумував проведену роботу, яка відповідає заявленим вимогам.

Наукова новизна, представлена у дисертації, її основні наукові положення, висновки та рекомендації

Сукупний аналіз основних теоретичних положень дисертаційної роботи Ющука Р.В. зумовив результати, які мають наукову новизну. Серед них можна виокремити теоретичні основи, методичні положення та практичні рекомендації щодо обґрунтування організаційно-правових засад партисипації у місцевому самоврядуванні, розробленні інноваційних підходів їх впровадження, окресленні перспектив розвитку явища партисипації.

Зокрема:

вперше:

– розроблено інноваційні підходи впровадження організаційно-правових засад партисипації у місцеве самоврядування України, які полягають у сукупності форм народовладдя та громадської участі в управлінні на місцевому рівні шляхом реалізації Концепції електронної участі та організаційних форм партисипації, а саме місцевого референдуму, загальних зборів громадян, громадських слухань, внесення місцевої ініціативи на розгляд органу місцевого самоврядування, ініціювання створення органів самоорганізації населення та інших форм за допомогою інноваційних інструментів партисипації;

удосконалено:

– методологічну основу розвитку партисипації через використання оцінювання партисипаторної активності громадян у місцевому самоврядуванні за показниками електронної участі, зокрема за індексами EGDІ, EPI, LOSI;

– організаційно-функціональні форми партисипації в місцевому самоврядуванні в Україні у контексті ініціювання, організації, здійснення місцевого референдуму громадою на базовому рівні адміністративно-територіального устрою країни – в межах територіальної громади та врегулювання основ застосування електронних петицій;

отримали подальший розвиток:

– перспективні форми партисипації в місцевому самоврядуванні України через впровадження е-партисипації та партисипаторного бюджетування, зокрема через застосування трьох компонентів електронної участі: електронної інформації, електронної консультації, електронного прийняття рішень; через розроблення Положення про партисипаторний бюджет та процедурних питань;

– практичні рекомендації щодо впровадження партисипації в місцевому самоврядуванні України, зокрема щодо застосування: інноваційних інструментів партисипації, основних критеріїв та підвимірів електронної участі, способів взаємодії між громадянами та урядом, використання цифрових технологій, застосування методологічного підходу щодо розробки передумов партисипації, а саме: мети партисипації, результату партисипації, методології партисипації;

– узагальнення правових основ партисипації в системах публічного управління країн ЄС, а саме: щодо рівнів участі громадян, як-от інформація, консультація, діалог та партнерство, та форм участі, як-от імперативні та консультативні, передумов та особливостей правового поля, за якими у країнах ЄС сформована розгалужена система міжнародних та європейських стандартів громадської участі у процесах прийняття рішень. Зокрема, узагальнено організаційно-структурні основи партисипації у Республіці Польща, її законодавчу базу, яка формує принципи та ініціативи партисипації, принципи відкритого врядування польських муніципалітетів.

Особистий внесок здобувача

Теоретичні положення та наукові розробки, здійснені в межах дисертаційного дослідження, є результатом особистої наукової діяльності автора. Зокрема, автором самостійно сформульовано ключові теоретико-методологічні основи, що розкривають сутність і специфіку організаційно-правових механізмів партисипації в місцевому самоврядуванні України. Саме ці положення визначають наукову новизну роботи та становлять основу для практичної реалізації її результатів. Авторське бачення проблеми дозволило не лише поглибити існуючі підходи до розуміння партисипації як складової публічного управління, а й запропонувати нові підходи до вдосконалення правового регулювання та організаційного забезпечення участі громадян у прийнятті рішень на місцевому рівні. Усі напрацювання, що відображають як наукову новизну, так і прикладну цінність дослідження, є оригінальними, обґрунтованими та отримані автором особисто.

Теоретичне та практичне значення результатів дослідження

Наукове значення результатів дисертаційного дослідження полягає в узагальненні теоретичних положень попередніх досліджень та практичних рекомендаціях стосовно організаційно-правових засад партисипації в місцевому самоврядуванні України.

Практичне значення результатів дисертації полягає у можливості їх використання для вдосконалення організаційно-правових механізмів партисипації в системі місцевого самоврядування України. Сформульовані положення, висновки та рекомендації спрямовані на посилення залученості громадян до прийняття управлінських рішень на місцевому рівні, зокрема через інструменти громадської участі та партисипативного бюджетування. Результати дослідження можуть бути застосовані при підготовці нормативно-правових актів, розробленні методичних матеріалів для органів місцевого самоврядування, а також у процесі навчання посадових осіб. Крім того, теоретичні напрацювання дисертації можуть бути використані в наукових дослідженнях у сфері публічного управління, що стосуються розвитку демократичного врядування, інституціоналізації участі громади та реалізації принципів відкритості й прозорості місцевої влади.

Результати дисертаційного дослідження впроваджено у роботі Волинської обласної ради (довідка № 2040/51/2-24 від 24.12.2024), Ковельської районної військової адміністрації (довідка № 3542/22/2-24 від 27.12.2024), Рівненської сільської ради (довідка № 1011/06.32/2-24), Ковельської районної ради Волинської області (довідка № 06/03.09/2-25 від 11.01.2025).

Повнота викладу результатів дослідження в публікаціях

Основні результати дисертаційного дослідження викладено в одинадцяти наукових працях: 4 наукові статті у фахових наукових виданнях, 1 стаття в іноземному періодичному науковому виданні та 6 тез доповідей на наукових конференціях.

У процесі оприлюднення наукових результатів було дотримано вимоги пунктів 9, 11 та 12 Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 06.03.2019 р. № 167 (зі змінами), а також наказу МОН України від 23.09.2019 р. № 1220 «Про опублікування результатів дисертації на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук» (зі змінами).

Відповідність дисертації встановленим вимогам

Дисертація на тему «Організаційно-правові засади партисипації в місцевому самоврядуванні України» не містить порушень академічної доброчесності. Структура дисертації складається з анотації українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, додатків. Оформлення дослідження відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації».

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації, її окремих положень та оформлення

Дисертаційне дослідження «Організаційно-правові засади партисипації в місцевому самоврядуванні України», як і будь-яка наукова робота такого масштабу та спрямування, має низку дискусійних положень, які потребують більш детального опрацювання, та містить окремі зауваження, що загалом, однак, не впливають на результативність, завершеність і загальну високу оцінку виконаної роботи.

Разом з тим, вважаю за необхідне поставити дисертанту декілька запитань та висловити такі пропозиції.

1. У підрозділі 1.1. «Поняття і зміст партисипації як форми народовладдя на місцевому рівні» видається доцільним систематизувати та структурувати понятійно-категорійний апарат, наведений у підрозділі, адже такі зазначені поняття як «громадське врядування», «учасницьке суспільство», «учасницька партія», «партисипаторне суспільство», «інструменти забезпечення партисипації», «форми участі громадян» не отримали обґрунтування. У подальших підрозділах частково розкрито понятійно-категорійний апарат, тому

варто було систематизувати поняття віднесені до предмету дослідження, враховувати специфічний вид участі громадян, який охоплює систему відповідних органів та функцій, повноважень та відповідальності, а відтак, відповідні поняття.

2. Підрозділ 1.2. «Нормативно-правове забезпечення здійснення партисипації в Україні» досить поверхово торкається правових актів на регіональному та локальному рівнях, зокрема тих, які забезпечують чи створюють передумови для партисипації на рівні територіальної громади, у діяльності районних та обласних рад, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст; органів самоорганізації населення.

3. У підрозділі 3.3 «Інноваційні інструменти забезпечення партисипації в місцевому самоврядуванні» розроблено та запропоновано такі інструменти: опитувальник щодо організації особистих заходів або зустрічей; методологію організації партисипації у форматі особистих зустрічей з членами громади; методи управління конфліктами, запобігання та вирішення конфліктів під час партисипації, а саме: скликання, досягнення консенсусу, фасилітація, медіація, підходи до співпраці, коучинг конфліктів. Доцільним було б використати запропоновані інструменти на практиці, здійснити запропоновані опитування, застосувати методологію та інструментарій, представити дані анкет, опитувань тощо у роботі, що загалом підсилило б роботу та надало їх більш практичного спрямування.

4. Потребують більш практичного спрямування, аналізу та рекомендацій застосування на практиці деякі визначення. Зокрема: у Висновках запропоновано використовувати консультації для реформування системи закупівель, зокрема її правової бази, консультації щодо потреб громадян, плани закупівель та участь у нагляді за окремими процесами закупівель; у п.3.1. - запропоновано використання інструментів особистої партисипації, інструментів партисипації у сфері дистанційного інформування громадськості; у п.2.1. - запропоновано застосування методологічного підходу, що полягає у розробці трьох компонентів, як передумови партисипації, а саме: мети партисипації, результату партисипації, методології партисипації. Видається логічним запропонувати більш конкретні способи, механізми щодо запропонованих рекомендацій, виокремлення суб'єктів їх реалізації, форм здійснення, проблемних питань щодо зазначених практичних розробок.

Проте окреслені зауваження щодо деяких положень дисертаційної роботи не знижують її позитивну оцінку, наукову та практичну цінність, адже можуть бути враховані в подальшій науковій роботі здобувача.

Загальний висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам МОН України

На підставі проведеного аналізу змісту дисертації Ющука Романа Васильовича на тему «Організаційно-правові засади партисипації в місцевому самоврядуванні України» можна зробити висновок, що робота виконана на високому теоретичному рівні, матеріал дисертації викладено в логічній послідовності, всі висновки отримали необхідну і достатню теоретичну аргументацію та є методологічно обґрунтованими. За своїм змістом і загальною спрямованістю дисертаційне дослідження Ющука Р.В. відповідає спеціальності «Публічне управління та адміністрування», робота пройшла належну апробацію. Оформлення дисертації в цілому відповідає встановленим вимогам, дисертація є самостійною завершеною роботою, в якій відсутні порушення академічної доброчесності.

Отже, дисертація Ющука Романа Васильовича на тему «Організаційно-правові засади партисипації в місцевому самоврядуванні України», подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії з публічного управління та адміністрування, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами), а її автор заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю «Публічне управління та адміністрування».

Рецензент:

заступник директора з науково-педагогічної роботи Навчально-наукового інституту адміністрування, державного управління та професійного розвитку; доцент кафедри публічного врядування Національного університету «Львівська політехніка» кандидат наук з державного управління, доцент

«26» 05 2025 р.

Тарас КІЦАК

Підпис засвідчую:

Вчений секретар

Національного університету

«Львівська політехніка»

кандидат технічних наук, доцент

Роман БРИЛИНСЬКИЙ